

CAP A UN DRET LINGÜÍSTIC EUROPEU

per

PERE CUXART

*Advocat*I. UNA SENTÈNCIA DEL TRIBUNAL DE JUSTÍCIA DE LES
COMUNITATS EUROPEES SOBRE DRET LINGÜÍSTIC

L'excel·lent amic Miquel Strubell i Trueta m'ha fet arribar aquesta sentència, del passat mes de novembre, la lectura de la qual ens mostra que es poden tractar problemes que porten en si una forta càrrega emocional sense desviar-se del bon criteri i d'un acurat — i exquisit — esperit de justícia.

Una professora holandesa va demandar l'administració irlandesa per haver-li negat el nomenament per a una plaça de professora d'arts plàstiques a causa de no haver aprovat l'examen de coneixement de la llengua irlandesa, malgrat que havia seguit un curs d'iniciació de quatre setmanes. No sembla que se'n requerís més que un coneixement oral elemental.

La High Court amb seu a Dublin, abans de dictar sentència, va elevar una consulta al T.J.C.E. Es pregunta si l'article 48 (3) del Tractat i el Reglament 1.612/68, del Consell, que impedeix posar obstacles o discriminacions que tendeixin a impedir l'accés dels nacionals d'altres Estats membres de la CEE, és compatible amb la norma irlandesa aplicada a la professora reclamant.

La consulta dóna a entendre — o així ho veig jo — que quant a la possessió de la llengua no es demanà un coneixement exhaustiu sinó un domini «competent» i que no és necessària per a complir les funcions del lloc de treball. Però remarca que la justificació de determinats requeriments, segons l'art. 48.3 del Tractat de la CEE pot venir del fet d'una determinada «política pública», cosa que sembla derivar-se d'una raonable autonomia dels estats membres; i pregunta si aquest terme és aplicable a la política de l'Estat irlandès de donar suport i fomentar la posició de la llengua irlandesa com a primera llengua oficial. En definitiva, pregunta si el requisit d'obtenció del certificat de coneixement de l'irlandès (Ceard-Teastas Gaeilge) és una limitació justificada en funció d'una tal política.

És un presupòsit bàsic adduït per la High Court que els ciutadans d'altres estats membres no coneixen normalment l'irlandès sinó que l'haurien d'aprendre per a l'exclusiva finalitat de complir amb aquest requisit. Altres fets a considerar són que el gaèlic irlandès és l'antiga llengua pròpia d'Irlanda, ara parlada habitualment per una minoria, especialment als comtats de la costa occidental. La penetració de l'anglès va ésser a Irlanda molt eficaç i, fins ara, els Governos independents no han aconseguit restaurar-ne l'ús general malgrat l'obligatorietat del seu ensenyament a l'escola elemental i la política de promoció de la qual hem donat ja una mostra. Cal, potser, afegir que el coneixement de l'irlandès és dispensable quan no el coneix ningú que reuneixi els altres requeriments.

L'irlandès és declarat llengua nacional — entenc que té el sentit de llengua pròpia de la nació, o sigui llengua pròpia — i primera llengua oficial, essent l'anglès també llengua oficial.

Deixo per a més endavant un examen més a fons de la sentència del TJCE. Abans voldria examinar les semblances i dissemblances de la realitat i del dret entre el cas irlandès i el català, i les que la jurisprudència espanyola ofereix respecte a la del Tribunal Europeu. Avanço, això sí, que el TJCE considera que el requisit lingüístic per a la plaça en qüestió, que usualment no requereix l'irlandès, «s'imposa com a part d'una política per a la promoció de la llengua nacional», i és admissible.

II. LA REALITAT SOCIAL I JURÍDICA

A Espanya les Comunitats Autònomes amb llengua pròpia diferent del castellà reuneixen el 40 % de la població total espanyola. Això no és una estadística dels que parlen aquestes llengües però dóna una idea de la magnitud del problema.

La Comissió del Parlament Europeu que s'ocupa de l'oficialitat del català diu que el parlen uns 10 milions de persones: més d'una quarta part dels espanyols. Ni que no fos tant, és important a Catalunya i a Espanya.

Segons els cens de 1986, el 90 % dels catalans entén el català i el 65 % el parlen, i la comparació amb el cens anterior indica una progressió que fa previsible que els percentatges ara siguin més alts.

Però siguin quines siguin les xifres, el cert és que el fet lingüístic de les llengües no castellaneres a Espanya i el del català a Catalunya és quantitativament més important que el del gaèlic a Irlanda. Sense comptar amb la cultura literària que és especialment rica en el català.

A Espanya hi ha sis comunitats autònomes afectades del fenomen i on aquest té el seu reflex legislatiu més important. També hi és a Aragó (trilingüe) i Astúries, però amb un tractament legal poc definit i no equiparable al d'Irlanda. En les sis comunitats abans al·ludides (Balears, Catalunya, Euskadi, Galícia, Navarra i Va-

lència) la llengua pròpia comparteix oficialitat amb el castellà, i en això s'equipara amb la cooficialitat d'irlandès i anglès a Irlanda. També és equiparable el terme irlandès «llengua nacional» amb el de «llengua pròpia», que en ambdós casos expressa el concepte de llengua autòctona, originària (i, per tant, objecte de preferent defensa i promoció) contraposada a l'altra llengua també oficial però que no és pròpia, significat que és allògena i, en definitiva, una aportació o imposició forana. Les llengües no castellaneres a Espanya també s'anomenen llengües «nacionals» (Decret 31-10-75) però en aquest cas sembla més aviat que l'expressió va encaminada a assenyalar que no són alienes al context general espanyol.

A Irlanda la llengua nacional (o pròpia) és d'obligat aprenentatge a l'escola elemental, i voluntària en endavant. Això vol dir que s'exigeix un coneixement bàsic o elemental d'aquesta llengua. A Catalunya també és preceptiu l'ensenyament del català. A Espanya, i a les sis comunitats abans al·ludides — el paralelisme que faig no és possible a l'Espanya castellandfona — regeix l'art. 3 de la Constitució Espanyola que declara el castellà oficial a tot l'Estat (amb congruent dret de parlar-lo i obligació de conèixe'l sense dir en quin grau) i les altres llengües són també oficials a llurs territoris i, a més, creditores d'un especial respecte i protecció.

Els tractadistes catalans han entès unànimement que l'obligació de coneixement és una derivació o una conseqüència de la condició d'oficial (Puig i Salellas, Mirambell) i per tant aplicable, a Catalunya, al català. Els Tribunals espanyols han entès, contràriament, que aquesta obligació només es predica del castellà sense atendre a què això no s'adiu ni amb l'especial protecció de què parla el mateix article ni amb el caràcter explícitament igualitari de la CE que no permet extreure'n conclusions de desigualtat i justament en detriment de les llengües especialment protegides. Això ho anirem veient a l'apartat següent.

L'article 3 de l'Estatut de Catalunya encarrega la Generalitat d'adoptar les mesures adients per a l'assoliment de la plena igualtat de les dues llengües quant als drets dels ciutadans a llur utilització. Aquí, com a Irlanda, hi ha una explícita política lingüística amb un propòsit, el de promocionar el català fins a la igualtat amb el castellà, que és homologable al propòsit irlandès, ni que en aquest últim cas no s'assenyali cap fita sinó un simple propòsit de promoció.

Per a l'examen del dret sòcio-lingüístic resta per examinar el de la dificultat de l'aprenentatge del gaèlic irlandès fora d'Irlanda. La professora demandant va seguir un curs d'irlandès, i sembla que això va ser a la pròpia Irlanda. La sentència del TJCE diu que no pot ser condició que l'estudi es faci a un lloc determinat. Ara em caldria poder dir si hi ha o no possibilitat d'aprenentatge de l'irlandès a la resta de la CEE. Em sembla que el fenomen de les antigues llengües celtes — bretó, escocès, gal·lès i irlandès — ha de ser forçosament objecte d'estudi, però no puc dir si ho és molt o poc. La pròpia consulta de la High Court d'Irlanda dóna entendre que poc o gens.

La possibilitat d'aprenentatge del català és millor. S'estudia a 75 universitats d'Europa, de Cambridge (on el va aprendre l'actual cònsol britànic) fins a Moscou. A Espanya, fora dels Països catalans de llengua, la proporció sembla que disminueix. Es pot aprendre a Salamanca, Santiago, Madrid i algunes més. Carles Sentís («La Vanguardia», 21-04-90) lamenta que «es más fácil estudiar el catalán, gallego y vasco en las universidades extranjeras que en los centros universitarios de España», i ens recorda que una moció per a estendre aquests estudis fou derrotada a l'Assemblea d'Hispanistes celebrada fa poc a Sevilla. Per activa o per passiva, les autoritats polítiques i acadèmiques són responsables d'unes insuficiències que no s'haurien de girar contra els drets dels catalanoparlants.

Naturalment que les possibilitats d'aprenentatge no s'acaben en l'ensenyament oficial. Justament l'ensenyament de llengües en general es dona majoritàriament al sector privat, on la funció crea l'òrgan enormement més depressa que en biologia. Per contra, l'abolició de la necessitat elimina la possibilitat de satisfer-la.

Com a conclusió, jo diria que tant a Europa en general, com a Espanya en particular, i tant a la part catalanòfana com a l'altra, hi ha majors possibilitats d'aprenentatge del català que les que hi ha als estats membres de la CEE per l'aprenentatge de l'irlandès.

Encara hauria de ressaltar, pel que fa als espanyols no catalanòfons, la major facilitat d'aprenentatge d'una llengua del mateix tronc llatí en comparació a una altra, l'irlandès, tan allunyada de les llengües de les famílies germànica i llatina.

Per resumir: les condicions sociolingüístiques i jurídicolingüístiques fan que les circumstàncies de la sentència que comento siguin no solament equiparables sinó més favorables pel català.

III. LA JURISPRUDÈNCIA ESPANYOLA

1. A partir de la Constitució i dels Estatuts d'Autonomia es van començar a produir convocatòries d'entitats locals i d'òrgans autonòmics de govern que introduïen la llengua pròpia com a requeriment «sine qua non» o, simplement, com a mèrit. Contra aquestes convocatòries reclama l'Advocat de l'Estat, i algunes associacions amb l'especial vocació de deprimir la posició d'aquestes llengües en llurs mateixos territoris.

M'agradaria començar amb les sentències del Tribunal Suprem de 25-04-84 i 25-01-84 que declara correcta i eficaç la promulgació d'unes normes fetes per la Generalitat de Catalunya al Diari Oficial (DOGC) exclusivament en català. Em semblen correctes perquè el nostre model de bilingüisme oficial no requereix la concurrència de les dues llengües alhora. Ara, i justament en la promulgació, si que la requeriria, per manament de la Llei de Normalització lingüística. Natural-

ment que d'aquestes sentències se'n deriva la necessitat del coneixement d'ambdues llengües per part de la població destinatària de les normes, i, en un altre ordre de coses, dels funcionaris.

És, no obstant, objectable la primera de les sentències esmentades, perquè tracta d'un fet anterior a l'Estatut. Com que la Constitució diu que les «altres» llengües seran oficials d'acord amb els Estatuts, es podria haver resolt en sentit contrari sobre la base de que l'abast de l'oficialitat del català era encara per determinar.

2. A partir d'aquí, i referint-me només a l'exigència de les llengües als funcionaris, es troben una gran quantitat de sentències del T.S. que, invariablement, anul·len la referència a la llengua autonòmica de què es tracti per suposada infracció de l'art. 14 de la C.E. que prohibeix tota discriminació per qualsevol circumstància personal i social.

La Jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets Humans rebutja tota discriminació que no sigui raonable, utilitzant aquest qualificatiu que passa així del dret anglosaxó al continental europeu i a la Jurisprudència espanyola. Tant el Tribunal Constitucional com el T.S. l'apliquen correctíssimament, a parer meu, excepte en el cas de les llengües autonòmiques. Així, exigir el títol d'Enginyer de Telecomunicacions, el coneixement de la llengua alemanya o el domini de la tècnica de fotocomposició són, en si mateixes, discriminacions, perquè deixen fora els que no tenen aquests coneixements. Però són acceptables i no ilegals quan l'exigència és raonable, o sigui, que no respon a un intent d'excloure determinades persones o afavorir-ne d'altres sinó a allò que l'autoritat competent estima com a necessari o convenient i no resulta desproporcionat a la finalitat política perseguida.

En aquestes sentències el T.S., tant si el català — o les altres llengües minoritàries a Espanya — era requeriment indispensable com si era mèrit, entenia que constituïa discriminació il·legal per «la preferència concedida... a los catalanoparlantes respecto a los españoles que no conozcan este idioma». En un primer període ni entra a considerar la naturalesa de la funció. Així no admet que sigui mèrit el coneixement del basc per a cobrir una plaça de guardabosc a Biscaia, malgrat que la funció presumiblement es desenvoluparia en un ambient bascoparlant fins i tot monolingüe. I el mateix quant al català per a cobrir una plaça d'auxiliar administratiu/va del Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya.

Durant la discussió parlamentària de la Constitució es va intentar que s'hi afegís la prohibició d'exigir una llengua no castellana als funcionaris. L'intent va sortir derrotat. Però la Jurisprudència adoptà la tesi que els legisladors van rebutjar.

Dintre del fil argumental de les sentències del T.S. s'addueix que el propòsit explicat a l'Estatut d'arribar a la normalització del català, no justifica la «prefe-

rencia» esmentada, ni tampoc ho justifica l'obligació constitucional d'especial respecte i protecció que diu que té «múltiples cauces de manifestación distintos». En això, les sentències del T.S. divergeixen radicalment de la del T.J.C.E.

Afirmen que en una convocatòria es poden demanar coneixements, però no quan s'infringeix una norma, perquè el T.S. entén que l'art. 3 de la CE no solament obliga al coneixement del castellà i només del castellà — ja he dit abans quelcom sobre això — sinó que impedeix instaurar cap obligació de coneixement d'un altre idioma; i això, no ja pels ciutadans en general sinó tampoc pels servidors públics que són els funcionaris. Respectuosament opino que aquesta prohibició no existeix ni es pot inferir d'enlloc, i la prova del que dic és que ni el propi T.S. ni ningú, no ha objectat mai al requeriment de conèixer llengües estrangeres que apareix fins i tot en alguns dels propis casos de què tractem.

Si les autoritats de la Comunitat Econòmica Europea — o d'una futura Unió política — convoquessin una plaça de funcionari per a exercir a Madrid i establissin que el coneixement del castellà fos requisit essencial, no crec que el nostre T.S. — ni el Tribunal Constitucional — ho considerés contrari al principi d'igualtat.

De vegades el T.S. invoca la Declaració Universal de Drets Humans a favor de «el reconocimiento de la dignidad intrínseca y de los derechos iguales e inalienables de la familia humana», sense atendre a què els destinataris d'aquesta Declaració, i de l'art. 14 de la CE són els ciutadans, en primer terme, que han de ser iguals també en drets lingüístics, que vol dir quant a l'ús actiu i passiu de llur llengua. Els funcionaris han de fer possible aquest ús en el terreny oficial, i el seu desconeixement d'una llengua, obviament, n'impedeix l'ús oficial.

Però la disposició més invocada pel T.S. és l'art. 23 CE que estableix el dret a accedir a la funció pública en condicions d'igualtat, «amb els requisits que les lleis assenyalin». El «quid» de la qüestió és si la declaració d'oficialitat d'una llengua no ho assenjala prou. El cert és que el T.S. considera prioritari el dret del funcionari d'instalar-se, per exemple, a Catalunya, sense cap aptitud lingüística, ni que això signifiqui sacrificar el dret dels ciutadans a la llengua pròpia. L'interès del funcionari passa per damunt del dret del ciutadà en una inversió de valors en la qual el servidor és el servit. El dret del funcionari esdevé sagrat i incondicionable. De vegades sembla que la primera missió de l'Estat espanyol no és fer feliços els seus ciutadans sinó fer-los funcionaris. Potser pensa que és la manera de fer-los feliços.

Les administracions autonòmiques i locals es defensen del criteri del T.S. i inventen una prova de coneixement de les dues llengües oficials. D'aquesta manera se situen en una línia d'irrepressible igualtat. Però tampoc amb això hi ha sort. Pel que fa a la llengua no castellana, el criteri segueix invariable. I pel que fa al castellà el T.S. va entendre que el seu coneixement no pot ser valorat com un

mèrit perquè és una obligació constitucional, la qual produeix una presumpció de coneixement.

Veritablement aquesta doctrina no sembla convincent. Una obligació no crea una presumpció de compliment, i el propi Tribunal Constitucional admet la possibilitat de què alguns espanyols ignorin el castellà (S. 74/1987). D'altra banda ja hem dit que la CE no imposa un determinat nivell de coneixement del castellà, que, en la pràctica, sovint no passa d'elementalíssim. I no crec que aquest nivell sigui suficient per a segons quin funcionari. No és igual el requeriment de coneixement lingüístic d'un pastor que el d'un catedràtic. I un determinat nivell de coneixement no pot ser suposat.

Pel que fa a la presumpció com a derivada de l'obligació, crec que és un concepte que s'hauria de revisar. No fos cas que, generalitzant-se, s'apliqués a les obligacions que la CE imposa (art. 31) en relació a la fiscalitat.

I tampoc resulta gens sostenible que el T.S. parli de catalanoparlants i castellanoparlants com si es tractés de dues categories inamobibles de persones i com si el català no pogués ser objecte d'aprenentatge.

3. La sentència de 16-12-85 trenca aquesta línia de pensament, fent una excepció pel que fa al personal docent. Atès que (ho admet) els alumnes han d'aprendre el català, troba que és raonable que al mestre li sigui requerit el seu coneixement, «como medio de garantizar al ciudadano de dicha Comunidad Autónoma el ejercicio de su derecho de conocer y hablar el idioma catalán». En definitiva el T.S. ve a dir que si podem utilitzar el català l'hem de poder aprendre, i això és inqüestionable.

Però també és inqüestionable que aquest dret el tenim també els que no som escolars i el tenim pel seu ús oficial. I que davant d'un funcionari que no sap català el nostre dret naufraga i s'extingeix. Hi ha funcionaris que cada dia quan arriben a la feina deroguen la Constitució i l'Estatut per tot el dia.

Aquesta sentència demostra la falta de fonament de les que no es refereixen als mestres, i s'explica solament perquè al T.S. li sembla excessiu que un mestre hagi d'ensenyar català sense saber-lo. La qual cosa fa inevitable pensar que les sentències anteriors i posteriors a aquesta referents a funcionaris no docents mostren un rerafons d'apriorisme ideològic, suposo que no conscient. I mostren també que en aquest i altres punts la «realidad social» de l'art. 3 del Codi civil, entesa com a opinió general canvia molt de Catalunya a Castella. Aquí l'opinió no dubtaria a situar ambdues llengües en pla d'igualtat quant als drets i deures dels ciutadans envers a la que prefereixin.

4. El Tribunal Constitucional va encetar el tema amb la seva sentència 76/1983, la de la famosa LOAPA. Aquella llei deia que l'Administració de l'Estat

havia de tenir en compte la circumstància de l'existència d'una «altra» llengua — «tenir en compte», no més — «en funció de la implantació real de la misma». Els bascs van veure-hi una amenaça i van impugnar — també — aquest punt. La base: que el dret a usar l'euskera és un dret públic subjectiu i incondicional que només es garanteix si els funcionaris coneixen la llengua.

El T.C. declara inconstitucional l'allusió a la implantació de la llengua, però en els fonaments jurídics, tot i admetent la procedència de l'alludida garantia, fa dues afirmacions dignes d'ésser remarcades:

En primer terme, que el coneixement de les llengües minoritàries a Espanya no pot ser més que un mèrit i no una condició «sine qua non». I en segon terme, que l'obligació de coneixement de la llengua pròpia la té l'administració autonòmica en el seu conjunt, no cada un dels seus funcionaris.

Aquestes afirmacions són sorprenents. No es pot veure de quina disposició constitucional s'infereix la idea de la llengua com a mèrit, si no és el reiterat i indefensable argument de què la Constitució prohibeix qualsevol exigència de coneixement d'una llengua que no sigui l'especialment privilegiada. Ni es veu com ni d'on s'infereix que l'Administració ha de garantir el dret dels ciutadans a l'ús oficial d'una llengua, responsabilitzant-se'n, però sense que el seu coneixement sigui exigible als funcionaris.

És impossible que cap administració usi una llengua que els funcionaris no parlen. Potser pensava que al País Basc — d'ell es tracta — ja n'hi ha prou que a cada centre hi hagi algú que parli basc per si algú té aquesta dèria.

Però el propi T.S. ha admès que el model català — i no el basc — en la llei i en la societat, és el de l'ús indistint d'una o altra llengua perquè tothom les sap parlar o almenys les entén. Tothom menys molts funcionaris.

Aquesta idea (rebuscada, li diu Puig Salellas) no es pot entendre aplicable a Catalunya ni com a precedent jurisprudencial, perquè es refereix a una legalitat i una realitat lingüística diferent. En tot cas la tesi no es deriva de cap norma constitucional. És una veritable «incursió» al terreny legislatiu.

És simptomàtic que el T.C. que afirma que les llengües pròpies són oficials també per l'Administració perifèrica de l'Estat, faci referència aquí només a l'Administració autonòmica mentre que l'assumpte «sub iudice» tracta només de l'Administració de l'Estat, com si tractant-se de dret lingüístic no gosés afrontar el problema tal com es planteja.

De Witte, Professor a l'Institut de l'Universitat Europea, discrepa i diu que: «... the right to use a certain language is only a *right* of the *citizen* and implies a *duty* of the *civil servant*». Cita el règim de bilingüisme obligatori dels funcionaris a zones de situació semblant com Brussel·les i la Vall d'Aosta, i la sentència del Tribunal Constitucional italià que considera que aquesta imposició no és discriminatòria amb la qual cosa «the Italian Constitutional Court has taken the opposite

view from its Spanish counterpart...» I Itàlia, almenys sobre el paper, és un país més centralista que Espanya i amb una varietat lingüística quantitativament menys important.

Una altra sentència del T.C. explica en què consisteix el caràcter oficial d'una llengua (no s'havia fet fins ara ni per llei ni per jurisprudència) dient que ho és «cuando es reconocida por los poderes públicos como *medio normal* de comunicación en y entre ellos y en su relación con los sujetos privados, con plena validez y efectos jurídicos». La definició em sembla bé, però no té cap coherència moral si la conseqüència no és la de què cal que els ciutadans la vagin sabent i que, inevitablement, l'han de saber els funcionaris. Si no, no és un mitjà *normal* de comunicació oficial.

Com han assenyalat, entre altres, Puig Salellas i Mirambell, la conseqüència de la oficialitat d'una llengua és la impossibilitat d'allegar-ne el desconeixement amb eficàcia legal. Això és inevitable. I ho és també el correlatiu deure general de coneixement (al territori corresponent) entès, no com un deure exigible individualitzadament, sinó com una norma que conforma l'actuació política, a l'estil de l'art. 47 CE («Todos... tienen derecho a... una vivienda digna...»). Cal dir, cenyint-me més al tema, que el deure de coneixement dels funcionaris és indefugible si no es vol destruir el principi que es proclama.

Aquesta pròpia sentència ho confirma dient:

«En los territorios dotados de un estatuto de cooficialidad lingüística, el uso por los particulares de cualquier lengua oficial tiene efectivamente plena validez jurídica...» És cert, però si el particular s'adreça a qui no l'entén el seu acte té potser una validesa teòrica, però no té cap eficàcia perquè no aconsegueix transmetre l'exposició que fa. I el ciutadà no solament té dret a aquest ús actiu. El T.C. diu que té «un derecho subjetivo a ser respondido en la lengua oficial elegida». El misteri rau en com es fa efectiu aquest dret si els funcionaris no coneixen la llengua del ciutadà.

Finalment, la declaració més decisiva en el punt de la llengua dels funcionaris: «nada se opone a que los poderes públicos *prescriban* el conocimiento de ambas lenguas para acceder a determinadas plazas de funcionario que, en general, se considere como un *mérito* entre otros el nivel de conocimiento de las mismas».

Aquest criteri representa un gran progrés, ni que no sigui encara el punt d'arribada: ambdues llengües poden ser un mèrit; no hi ha un sol nivell de coneixement; però no és compulsori per a totes les places, i aquest és el punt d'error que encara es manté.

Voldria cloure l'examen d'aquests criteris del T.C. adduint que quan descendeix a una concreció o elecció de pautes d'actuació, el que fa en realitat és exercir una funció para-legislativa i, fins i tot, para-executiva perquè més que determinar el que és i el que no és constitucional, elegeix norma i canvia en l'elecció quan

diu: exigible a l'administració, no al funcionari; mèrit sí, obligació mai; obligació sí en algun cas, en els altres mèrits.

Aquesta sentència del T.C. es refereix també al País Basc on és més difícil, suposo, instituir el coneixement actiu i passiu de les dues llengües. Considero que a Catalunya la prescripció del català és d'introducció gens traumàtica i tan fàcil que no és sinó fer allò que el poble ha fet en la pràctica.

Per cloure la referència al T.C. hauria de citar la sentència 56/90 de 29 de març que tracta de la llengua a l'Administració de Justícia i admet el tractament de desigualtat que fa la Llei Orgànica del Poder Judicial quan només admet l'ús del català si cap de les parts no s'hi oposa. L'allegació de què això és una «llengua oficial residual» o «llengua oficial de segon grau» no convenç al T.C. que invoca, un cop més, que el deure de coneixement només ho és del castellà. De fet justifica el «status» del català a l'Administració de Justícia com a llengua només tolerable. Això, i la negativa — matisada — de competències de la Generalitat en matèria de llengua, no permet fer-se il·lusions sobre un canvi de criteri.

5. A partir d'aquest moment el T.S. marca una certa inflexió. No admet, que jo conegui, cap cas d'obligatorietat del català. Pel que fa a la consideració de mèrit ho admet a vegades, amb una gradació: sí, quan és un punt entre 20; no, quan és «nada menos que un 10 %»; sí, si són 4 punts sobre 30.

El T.S. però, hi posa unes condicions: ha de ser un exercici voluntari, que es valori «moderadament» i que es faci quan ja s'hagin fet les qualificacions per tal que el resultat de la prova de llengua no pugui influir en el resultat de les altres.

Naturalment que cal vetllar per la justícia en les qualificacions, i això és missió de la Magistratura quan revisa els actes de l'Administració. Però quan estableix aquests criteris, la Magistratura està fent de legislador, o potser de poder executiu. I atès que és així, en el terreny de la hipòtesi, i fins i tot de la hipèrbole, hauríem de considerar si no és en això que pensa la gent que designa els Jutges per sufragi universal; i sense que amb això jo tanqui els ulls als mèrits dels que tenim ni als inconvenients del sistema alludit. Però si pensem que els diputats, senadors i regidors de Catalunya parlen gairebé tots les dues llengües oficials, penso que si no hi ha altre camí per arribar-hi aquest podria ser bo.

Hi ha una sentència del T.S. (3-03-88) que admet l'euskera com a mèrit (5 punts sobre 42) i diu que això no és discriminatori, i que aquesta consideració no és desvirtuada per la naturalesa de la plaça convocada, «toda vez que la función pública puede desarrollarse tanto en la intimidad de un laboratorio como en relación (suposo que vol dir constant i sovintejada) con los ciudadanos...» Amb aquesta decisió del T.S. aplica la norma del T.C. de què la possessió de la llengua autònoma és un mèrit *sempre*, i preceptiva en determinats casos per més que el T.S. els

considera excepcionals, cosa que no fa el T.C. Sobre aquests casos encara no en conec resolucions.

6. Tots els casos de reclamacions contra convocatòries es refereixen a les administracions autonòmiques i locals. Pel que sembla, ningú ha objectat mai una convocatòria de l'Administració central, ni de l'Administració de Justícia. No vull dir que m'estranyi que no s'hagi actuat contra el castellà. No és això. Però el desconeixement o la mala aplicació de lleis estatals com la del Procés Autònic o de la Funció Pública que, ni que sigui de forma ambigua i insatisfactòria, alguna cosa diuen de les llengües de les nacionalitats, vol dir que no hi ha qui vetlli per elles en aquest punt, fora, és clar, que jo ho desconegui.

IV. PETICIÓ DE PRINCIPI

La igualtat de drets lingüístics, com tota igualtat, ha de ser real i efectiva (art. 9 CE) i això abona el que hem sostingut fins ara. I encara el T.S., aplicant la tesi del T.C. diu (S. 16-12-87) que l'Administració «tiene la obligación de atender en cualquiera de los idiomas en que sea requerida por los ciudadanos...», lo que pone de relieve la indispensable necesidad del bilingüismo en las Comunidades Autónomas con dos lenguas oficiales». I en aquesta sentència, referent també al País Basc, diu que cal tenir en compte la realitat social del moment per l'àmbit territorial al que s'aplica la convocatòria i, precisament, pel que fa a l'ús de la llengua.

Aquesta consideració ens porta a postular un cop més un esperit més ampli pel que fa a Catalunya i ens introdueix en el procés mental de la sentència del TJCE per més que la comparació resulta molt favorable a Catalunya.

El reconeixement constitucional de la personalitat cultural de Catalunya amb una específica identitat lingüística no pot quedar circumscrit a aquest llarg, penós i mesquí regateig de punts per mèrits i uns judicis que denuncien unes arrels ancestrals que somouen el principi constitucional de pluralitat ètnica i lingüística i n'impedeixen l'acceptació plena. Es parla sempre de comunicació «normal» però se'n retalla la normalitat. D'aquí ve que hagi volgut fer un repàs de la Jurisprudència espanyola que ha resultat massa llarg perquè no m'he pogut resistir a donar la meua opinió amb respecte, sempre, però sense abdicacions. Crec que l'única virtut d'aquesta llarga exposició és la de portar a la conclusió que el problema requereix una nova petició de principi. Que, si no, estem abocats a una inacabable peregrinació de lloc en lloc de treball, de convocatòria en convocatòria per anar arrencant petits avenços i recollint molts fracassos. El principi és que l'imperatiu d'igualtat s'ha d'aplicar als ciutadans, que la personalitat lingüística de Catalunya

ha estat reconeguda no solament en els textos legals i en els principis i «les gros mots», sinó que ho ha de ser en la pràctica; i que hi ha un imperatiu estatutari d'equiparació de drets lingüístics que no s'aconsegueix més que amb aquest principi: el català és plenament oficial i el seu coneixement és requeriment necessari per a la provisió de noves places de funcionaris. Si no és així, el català no és plenament oficial, i la CE no diu que una llengua sigui més oficial i l'altra menys.

El Príncep d'Astúries va dir que «no pot exercir la seva funció sense fer seva la llengua catalana». No es pot entendre que un cap de negociat, un Jutge o un policia, radicats a Catalunya, sí que puguin exercir llur funció sense saber català. I no és que no entenguem el Príncep si parla en castellà. És que el fet que utilitzi el català, i el fet que l'hagin de saber els funcionaris, respon a un dret dels catalans i representa un reconeixement — el del preàmbul de la CE — de la nacionalitat catalana i de la seva identitat lingüística. Té un valor de principi, emblemàtic, de signe d'acceptació d'aquesta identitat.

És ben sabut que les llengües s'estenen o desapareixen segons la seva posició en la societat, segons el seu prestigi social i cultural. Per això quan es vol fer desaparèixer una llengua se la posa en situació de diglòssia: que no sigui emprada en activitats oficials, culturals, públiques, etc. I la interpretació de la CE que fa la Jurisprudència tendeix a mantenir la llengua catalana en una situació de diglòssia perquè no n'accepta la seva plena situació d'igualtat. Per tant no accepta ni reconeix plenament la llengua perquè la posa en una situació que l'encamina a la seva desaparició, una situació de diglòssia que promou el seu desprestigi, la deprimeix i, d'acord amb el procés habitual en les mutacions lingüístiques, en procura l'extinció.

La discussió, per tant, no és de si tal lloc de treball requereix saber català o no, ni si 2 punts sobre 20 són massa i 1 està bé. La qüestió és que l'absència del català en molts àmbits de la vida oficial (per exemple, l'àmbit judicial) ve del desconeixement de la llengua pels que tenen en aquest àmbit una posició d'autoritat. I això és, objectivament, contrari a la llengua catalana, n'impedeix la recuperació i normalització, i significa que no és una llengua reconeguda com a la pròpia d'un poble que ha de subsistir i mantenir-la.

L'àmbit oficial penetra cada cop més en la societat. Les decisions que s'hi prenen són de gran transcendència per a la vida dels ciutadans. Que els que detenen, en aquest àmbit, les posicions de predomini — o, simplement, de domini — hagin de saber el català, i l'utilitzin és l'expressió pràctica del reconeixement constitucional. Per a la nacionalitat i per a la llengua és emblema de reconeixement, d'alliberament. El que no ho siguin és emblema de dominació.

Aquest és el fil argumental de la sentència del TJCE.

V. LA SENTÈNCIA DEL T.J.C.E.

1. La primera consideració que el Tribunal es planteja és la de la necessitat del coneixement de l'irlandès per a la plaça a cobrir. Parteix d'una consideració de fet: «...L'ensenyament de les arts plàstiques... es fa bàsicament o fins i tot exclusivament en la llengua anglesa». Cal dir que l'escola és a Dublín on l'única llengua vehicular normal és l'anglès.

Si mentalment traslladéssim l'escola a Catalunya, per exemple a Barcelona, no és versemblant l'actuació — per paralelisme — només en castellà, fora, justament, que el professor no entengués el català. El cert és que les nostres escoles d'arts plàstiques utilitzen molt el català.

El Tribunal fa aquesta consideració perquè l'apartat 2.º del Reglament 1.612/68 de la CEE estableix que no s'aplicaran normes pròpies d'un Estat membre quan el seu efecte sigui evitar que els ciutadans d'altres estats tinguin accés a un lloc de treball. Però això no hauria ni de ser pres en consideració si el coneixement lingüístic fos requerit per a la funció.

El T.J.C.E. per a decidir-hi es planteja, simplement, si la llengua demanada és utilitzada o utilitzable.

I afegeix que amb el fet anterior no n'hi ha prou per a decidir si el requisit lingüístic és justificat «per raó de la naturalesa del lloc de treball a cobrir».

Aquí el T.J.C.E. entra a considerar la situació lingüística d'Irlanda, amb una llengua «nacional» que és oficial amb l'anglès. Diu «...encara que l'irlandès no sigui parlat per tota la població irlandesa, la política seguida pels governs irlandesos durant molts d'anys ha estat dissenyada no només per mantenir sinó també per promoure l'ús de l'irlandès com a manera d'expressar la identitat i cultura nacionals».

Segueix el TJCE dient que aquesta política és admissible però que no ha de produir discriminació. Es fixa en què els professors tenen una relació privilegiada amb llurs alumnes, i, indubtablement, entén que el que conegui o no la llengua a promocionar és molt significatiu perquè el prestigi o desprestigi que això dona influeix decisivament en el resultat de la promoció de l'irlandès. I, conclou, que és raonable (exactament: «it is not unreasonable») exigir-los un cert coneixement de l'irlandès, i no per cap especial característica de la localització geogràfica (Dublín) ni de la feina (professora de pintura) sinó per raó de la lícita política de promoció de l'irlandès. Tant és així, que declara que el requeriment lingüístic és proporcionat i no discriminatori « sempre que sigui imposat com a part d'una política per a la promoció de la llengua nacional ».

Per tant, és lícita una política de restauració i promoció d'una llengua malmenada per la diglòssia imposada per un poder allè.

A Catalunya, aquesta política existeix per imperatiu estatutari. L'art. 3 de l'EAC, recordem-ho, diu «La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes (català i castellà) prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur *igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya*».

Ara estem en presència d'una Jurisprudència europea sobre aquest punt, i als T.C. i T.S. espanyols no els és possible, legalment i moralment, de seguir sostenint que l'expressada norma de l'Estatut no produeix l'obligació de coneixement d'ambdues llengües.